

Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö 12.04.2021

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

SAMOK kiittää koulutuspoliittisen selonteon valmistelusta. On tärkeää, että koulutuksen kehittämistä tarkastellaan laajana kokonaisuutena ja kehittämissuunnitelmia luodaan pidemmälle aikavälillä, kuin yhdeksi vaalikaudeksi.

Selonteon tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Tavoitetila on oikein hyvä koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta ja kiitämme tavoitteesta, että koulutukseen liittyvän eriarvoisuuden suhteen suunta aiotaan kääntää. Tavoitetila, että opintopolulla eteneminen ja oppimistulokset eivät riipu sukupuolesta, perhe- tai kulttuuritaustasta tai asuinpaikasta, on perusteltu ja tärkeä.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa 2030 asetettiin tavoitteeksi että puolet ikäluokasta on korkeakoulutettuja. Vision julkaisutilaisuudessa SAMOK kehotti tavoittelemaan jatkossa myös korkeampaa osuutta 2030 jälkeen. Kun nyt selonteossa näkymänä on 2040-luku tulisi myös tavoitetta koulutustasosta nostaa korkeammalle. Näin pysymme muiden maiden kehityksessä kohtuullisesti mukana ja voimme ylläpitää Suomen kilpailukykyä.

Osaamistason nostaminen

SAMOK kannattaa tavoitetta osaamistason nostamisesta ja siitä, että puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon. Haluamme kuitenkin nostaa harkittavaksi sen, että kohti 2040-lukua tavoitetta nostetaan korkeammalle kuin 50%. Tällöin seuraisimme muita maita perässä siihen suuntaan, johon monet ovat jo menossa. Tavoite myös tukee ennusteita tulevaisuuden työelämän tarpeista. Tavoite on kuitenkin jo nyt kunnianhimoinen ja vaatii päättäjiltä vahvaa sitoutumista koulutuksen resurssien kasvattamiseen. Koulutustason nostamiseen ei riitä aloituspaikkojen lisääminen, vaan korkeakouluilla tulee olla riittävät resurssit

toteuttaa koulutus laadukkaasti niin, että koulutuksen aloittaneet suorittavat tutkinnon loppuun ja saavuttavat riittävän ja laadukkaan osaamisen.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisen lisäksi korkeakouluilla tulee olla riittävät resurssit toteuttaa koulutusta laadukkaasti yhä laajenevalle joukolle opiskelijoita. Koulutusmäärien lisääminen tarkoittaa, että koulutettavien moninaisuus lisääntyy ja esimerkiksi ohjauksen ja tuen tarve polarisoituu. Pelkkä aloituspaikkojen lisääminen ei riitä vaan Suomen osaamistaso nousee ainoastaan jos tutkinnon aloittaneilla on aito mahdollisuus suorittaa opintoja riittävän tuen avulla ja laadukkaassa opetuksessa sekä suorittaa tutkintonsa loppuun. Moninaistuva opiskelijajoukko haastaa myös opettajien osaamisen.

Nuorille suunnattujen aloituspaikkojen lisäksi tulee varmistaa, että ammattikorkeakouluilla on jatkossakin hyvät mahdollisuuden toteuttaa tutkintokoulutusta myös aikuisväestölle. Ammattikorkeakoulut kouluttavat jo nyt paljon alan vaihtajia ja ammatillisen koulutuksen käyneitä ja toimivat siten myös tutkintokoulutuksen kautta jatkuvan oppimisen tarjonnan tuottajina.

Pidämme kannatettavana sitä, että ammatillista koulutusta kehitetään tarjoamaan paremmat valmiudet korkeakouluopintoihin. Samalla tulee kuitenkin varmistaa vahva ammatillinen osaaminen. Korkeakouluvalmiuksien vahvistaminen tukee erityisesti ammatillisen koulutuksen käyneiden mahdollisuuksia jatkaa opintoja ammattikorkeakoulussa. Tällä hetkellä valmiudet vaihtelevat merkittävästi. On tietenkin hieno tavoite myös hakea toimenpiteitä joilla ammatillisen tutkinnon suorittaneilla olisi paremmat mahdollisuudet yliopistoon.

Selonteossa esitetään mahdollisuus kehittää avointa väylää korkeakoulutukseen hakeutumisen väylänä. Haluamme korostaa että avoin väylä tarkoittaa usein vuoden tai puolen vuoden mittaista pääsykoetta joka ei takaa korkeakoulupaikkaa. Sen kehittäminen yhdenvertaiseksi väyläksi opiskelijavalintaa on hankalaa. Siksi sen merkittävyyttä ei myöskään tulisi liikaa nostaa. Avoin väylä sopii pienelle joukolle ihmisiä mutta laajemmalle joukolle se on aivan liian työläs ja panostukseen nähden epävarma väylä korkeakouluun. Avoimen väylä yhdenvertaisuutta parantaisi kuitenkin merkittävästi sen maksuttomuus. Tässäkin tapauksessa se vaatii opiskelijalta omia resursseja kun avoimessa opiskelu ei oikeuta opintotukeen. Avoimen väylän rooli korkeakoulutuksessa on kuitenkin tällä hetkellä epäselvä ja kannattammekin sen selkiyttämistä.

Korkeakoulutusta on viime vuosina kehitetty lähinnä määriä korostamalla. Tutkintoja on haluttu enemmän ja nopeammin samalla kun resursseja on vähennetty. Osaamistason nostaminen ei kuitenkaan edellytä ainoastaan tutkintojen määrän

lisäämistä. Myös tutkintojen sisältöjen tulee säilyä vähintään nykyisellä tasolla että koulutuksesta on hyötyä yhteiskunnalle. On erittäin kannatettavaa että jatkossa kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota myös koulutuksen sisältöihin, esimerkiksi generisiin taitoihin. Määrää korostava koulutuksen kehittäminen tulee esille siinä, millaista tietoa koulutuksesta kerätään ja mikä tieto nostetaan erityisesti keskusteluun. Selonteon esitys määrävuosin toteutettavasta korkeakoulutuksen tila -katsauksesta tarjoaa oivan mahdollisuuden kiinnittää jatkossa aiempaa enemmän huomiota koulutuksen sisältöihin ja tuloksiin monipuolisemmin kuin vain määrissä. Oleellista koulutuksen laadun kehittymisen kannalta on kuitenkin mitä tietoja ja tuloksia katsaukseen nostetaan ja millainen rooli katsaukselle muodostuu korkeakoulujen ohjauksessa.

Kansainvälisyys

Pidämme kannatettavana että ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää lisätään huomioiden myös Suomen väestökehityksen. Pidämme erityisen tärkeänä tavoitetta tehostaa opiskelijoiden ja muiden kv-toimijoiden integroitumista korkeakouluyhteisöön, työelämään ja laajemmin yhteiskuntaan. Tällä hetkellä kv-opiskelijoilla on suuria haasteita saada laadukkaita harjoittelupaikkoja jotka ovat pakollinen osa ammattikorkeakoulututkintoja. Tämä taas edelleen vaikuttaa opiskelijoiden myöhempään työllistymiseen. Toimiva integroituminen ja aidot mahdollisuudet työllistyä Suomessa on ehdoton edellytys sille, että kv-opiskelijoiden määrästä, pienestä tai suuremmasta, on hyötyä Suomelle.

Tervehdimme ilolla esitystä D-viisumin käyttöönotosta ja toivomme että sen käyttöönotto etenee ripeästi.

Kv-opiskelijoiden integroituminen korkeakouluyhteisöön tukee myös suomalaisten opiskelijoiden kv-osaamisen saamista mutta haluamme nostaa harkintaan myös laajemmin suomalaisten kv-osaamisen hankkimisen. Suomalaisten vaihtoon lähteminen on ollut laskussa jo ennen poikkeusoloja eikä kotikansainvälistymisen toteutustapoja ole vielä kehitetty riittävästi. Suomessa tulisikin määritellä millaisesta osaamisesta puhutaan, kun puhutaan kv-osaamisesta ja sen jälkeen miettiä, miten eri tavoin tuota osaamista voidaan hankkia. Suomalaisten opiskelijoiden kv-osaamisen kehittäminen tukee osaltaan myös kv-opiskelijoiden integroitumista työelämään.

Korkeakoulutuksen toimintamallit

Pidämme tärkeänä että korkeakoulutuksen digitalisaatiota kehitetään ja korkeakoulujen Digivisio on tähän hyvä työkalu. Pidämme erityisen tärkeänä että samalla kehitetään verkkopedagogiikkaa ja opettajien osaamista. Yhteistyön

kehittymisen kannalta on myös tärkeää että tutkintojen osaamisperustaisuus on hyvin avattu ja eri toimijoille on selkeää millaista osaamista erilaisista kokonaisuuksista voi saavuttaa. Tämä edistää ristiinopiskelun ja yhteistyö mahdollisuuksia.

Kun haetaan aitoa yhteistyötä ja profiloitumista korkeakoulujen välillä tulee rahoituksen tukea tätä tavoitetta. Nykyinen rahoitusmalli ohjaa korkeakouluja hyvin samanlaiseen muottiin sekä kilpailemaan keskenään. Rahoitusmalli ei kannusta toteuttamaan koulutuksia muille, kuin oman korkeakoulun opiskelijoille eikä mahdollista aitoa profiloitumista kun rahoitustason turvaamiseksi korkeakoulujen tulee keskittyä tiettyihin samoihin mittareihin.

Pidämme ammattikorkeakoulututkintojen sekä ammattikorkeakoulujen toimintatapojen erityispiirteitä niin hyvinä että niistä ei tulisi luopua kun toimintatapoja ja rakenteita kehitetään. Nykyisellään lainsäädäntö kuitenkin ohjaa ammattikorkeakoulut yliopistojen omistukseen jolloin ammattikorkeakoulutuksen itsenäinen kehittäminen voi kärsiä.

Koulutusvastuiden säätelemiseen liittyvien toimintatapojen kehittäminen on kannatettava tavoite ja Suomessa tulisikin paremmin määritellä millä perusteilla koulutuksia perustetaan ja toisaalta lakkautetaan. Koulutuksen aloittamisen ketteryyden lisäksi koulutusvastuiden määrittelyssä on tärkeää huomioida koulutuksen laatu.

Jatkuva oppiminen

SAMOK pitää tärkeänä että jatkuvaan oppimiseen panostetaan jatkossa entistä voimakkaammin ja onkin tärkeää että lakiesityksessä kiinnitetään huomiota jatkuvan oppimisen rakenteisiin. SAMOKin näkemyksen mukaan on oleellista varmistaa riittävät resurssit tarjonnan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Jatkuva oppiminen ja tutkintokoulutus eivät saa olla kilpailevassa asemassa keskenään korkeakoulujen rahoituksessa ja toiminnassa. SAMOK uskoo että ammattikorkeakouluilla on hyvät edellytykset tarjota osaamista jo työelämässä oleville kunhan siihen varataan riittävät resurssit. SAMOK korostaa, että korkeakouluille tulee lisätä julkista rahoitusta myös tämän esityksen mukaisesti toteutettavaan jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien lisäämiseen

Jatkuvan oppimisen osaamiskokonaisuuksien tulee olla helposti löydettävissä yhdestä avoimesta palvelusta, joka muun muassa tarjoaa ohjausta oman osaamisen tunnistamiseen ja sopivien osaamiskokonaisuuksien löytämiseen. On myös siis oleellista luoda järjestelmä joka kannustaa työkäisiä hakeutumaan lisäkoulutukseen

sekä sopia siitä, miten resurssien tarjoaminen lisäkouluttautumiseen tapahtuu yhteiskunnan, työnantajan ja yksilön välillä. Yksilön kannalta oleellista on sekä tarjonnan hyvä saavutettavuus että riittävä aikaresurssi sekä tuki koulutukseen osallistumiseen. Jatkuvan oppimisen toimenpide kokonaisuudessa on SAMOKin näkemyksen mukaan olemassa keinoja tämän toteuttamiseen.

Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi ja koulutuksellinen tasa-arvo

Pidämme tärkeänä, että korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi huomioidaan selonteon tavoitteissa ja kiitämme selonteon tätä koskevia kirjauksia. Jo ennen koronaepidemiaa ja poikkeustilaa kolmannes korkeakouluopiskelijoista oireili psyykkisesti ja koki runsaasti stressiä, ja etäopiskeluaika on heikentänyt monen tilannetta entisestään. Siksi pidämme tärkeänä, että korkeakoulut panostavat opiskelijoiden hyvinvointiin ja riittävään, henkilökohtaiseen ohjaukseen läpi opintojen.

SAMOK haluaa kiittää selontekoa siitä, että koulutuksellinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuuden edistäminen ovat vahvasti osana selontekoa. Näemme tämän keskeiseksi teemaksi koulutus- ja osaamistason nostossa. Huomautamme kuitenkin, että toimenpiteissä ja kaikilla koulutusasteilla tulee huomioida myös romanit ja romanikieli. Romanit kohtaavat edelleen yhteiskunnassa ja koulutuksessa syrjintää ja heidän koulutustasonsa jää pääväestöstä matalammaksi. Selonteossa olisi tärkeää kertoa toimia myös romanien koulutusmahdollisuuksien edistämiseksi.

Opetushenkilöstö

Pidämme perusteltuna selonteon huomiota siitä, että opettajat tarvitsevat lisää osaamista erilaisten oppijoiden kohtaamiseen, kieli- ja kulttuuritietoiseen kasvatukseen ja opetukseen, lasten, nuorten ja aikuisten ohjaukseen, digipedagogiikan sekä etäopetuksen uusien opiskeluympäristöjen kehittämiseen ja hyödyntämiseen. Näiden ohella katsomme, että opettajien on tärkeää saada lisää osaamista myös sukupuolitietoisesta ohjaamisesta, erityisesti, kun otetaan huomioon eri sukupuolten väliset osaamiserot.

Pidämme tärkeänä että opettajien osaamisen kehittäminen koskee myös ammattikorkeakoulujen opettajia ja myös muuta henkilöstöä. Koulutuksen laajentaminen tarkoittaa että ammattikorkeakoulujen opiskelijat ovat yhä moninaisempi joukko ja heidän opetus- ja ohjaustarpeensa polarisoituu. Ammattikorkeakoulujen henkilöstö tarvitsee uutta osaamista erilaisten opiskelijoiden kohtaamiseen ja tukemiseen.

Myös työelämäosaamisen ylläpitäminen vaatii ammattikorkeakoulujen opettajilta jatkuvaa päivittämistä johon heillä ei tällä hetkellä ole riittävästi mahdollisuuksia. Tavoite kansainvälisten opiskelijoiden lisäämisestä ja yhteiskuntaan integroiminen kehittämisestä niin ikään asettaa haasteita ammattikorkeakoulujen henkilöstölle ja tavoitteiden toteuttamisen tukemiseksi tulisi henkilöstölle tarjota uutta osaamista sekä ammattikorkeakouluille resursseja monipuolistaa henkilöstörakennetta.

Esitämmekin että ammattikorkeakoulujen opettajien osaamisvaatimuksia päivitetään ja vaatimus pedagogisesta osaamisesta palautetaan säätelyyn. Lisäksi ammattikorkeakoulujen henkilöstölle kehitetään lisäkoulutusmahdollisuuksia erilaisten oppijoiden kohtaamiseen, kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen, digipedagogiikan sekä etäopetuksen uusien opiskeluympäristöjen kehittämiseen ja hyödyntämiseen.

Selonteossa tuodaan esille varhaiskasvatuksen opettajien riittävän määrän turvaaminen koko Suomessa. Esitämme että työvoimamäärän turvaamiseksi ammattikorkeakouluista valmistuville sosionomeille palautetaan kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin. Sosionomeja valmistuu ammattikorkeakouluista ympäri Suomen jolloin laaja työvoiman saatavuus voidaan turvata nykyistä paremmin.

Helsingissä 20.04.2021

Oona Löytänen
Puheenjohtaja

Armi Murto
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Anniina Sippola
korkeakoulupolitiikan asiantuntija
anniina.sippola@samok.fi
050 389 1014